BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARINING TA’LIM-TARBIYASIDA ERTAKLARNING AHAMIYATI

Qo‘chqorova Sevinch Boltosh qizi
GulDPI “Boshlang‘ich ta’lim” yo‘nalishi 3-bosqich talabasi
Xo‘jaqulova Madina Ummatqul qizi
GulDPI “Boshlang‘ich ta’lim” yo‘nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ta’lim-tarbiyasida ertaklarning ahamiyati katta bo‘lib, ular bolalarning aqliy, axloqiy va estetik rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Ertaklar orqali bolalar o‘z xatti-harakatlariga baho berish, ijobiy va salbiy xarakterlarni ajratish, sabr-toqat, do‘stlik, mehr-muhabbat kabi axloqiy tushunchalarni o‘rganadilar. Bundan tashqari, ertaklar ularning tasavvur va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi, nutqni boyitadi va o‘qishga qiziqishini oshiradi. Ushbu maqola boshlang‘ich ta’limda ertaklardan foydalanishning usullari va ularning bolalarning tarbiyasiga ta’siri haqida yoritadi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim**,** ertaklar**,** ta’lim-tarbiya**,** axloqiy rivojlanish**,** tasavvur va ijodiy fikrlash**,** o‘qish qiziqishi**,** nutq rivoji**,** axloqiy tushunchalar.

Annotation. Fairy tales are of great importance in the education of primary school students, they affect the intellectual, moral and aesthetic development of children. Through fairy tales, children learn to evaluate their employees, the nature of production and diseases, moral issues such as patience, friendship, love. In addition, the review of fairy tales develops creative thinking, enriches speech and develops fine motor skills. This article covers the methods of withdrawal from early childhood education and its impact on children’s upbringing.

Key words: design education, fairy tales, education, moral speech, imagination and creative thinking, reading behavior, moral contents.

Ertaklar bolalar ta’lim-tarbiyasida muhim vosita bo‘lib, ularning axloqiy va estetik rivojlanishida katta rol o‘ynaydi. Boshlang‘ich sinf yoshidagi bolalar dunyoni idrok etishda o‘ziga xos usullarga ega bo‘lib, ular atrof-muhit haqidagi tasavvurlarini ko‘pincha o‘qigan yoki eshitgan hikoyalari orqali shakllantiradilar. Ayniqsa, ertaklar bolalarda yaxshi va yomon tushunchalarini ajratish, adolat, mehr-oqibat kabi axloqiy fazilatlarni anglashga yordam beradi. Shu bilan birga, ertaklar bolalarning tasavvur dunyosini boyitib, ijodiy va analitik fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Boshlang‘ich ta’limda ertaklardan foydalanishning yana bir muhim jihati shundaki, ular bolalarning nutqini rivojlantirish va o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshirishda ham beqiyos vosita hisoblanadi. Ertaklarni tinglash va ular asosida muhokama olib borish o‘quvchilarda so‘z boyligini oshirish, o‘z fikrlarini ifodalash qobiliyatini shakllantiradi. Shu sababli, boshlang‘ich sinflarda ertaklardan o‘quv jarayonida keng foydalanish ta’lim-tarbiyaning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. [1, 104 b.]

Ushbu maqolada ertaklarning boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ta’lim-tarbiyasidagi o‘rni, ularning aqliy va axloqiy rivojlanishiga ta’siri, shuningdek, ertaklarni ta’lim jarayonida qo‘llashning usullari va afzalliklari haqida batafsil ma’lumot beriladi.

Ertaklar boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun nafaqat qiziqarli o‘quv materiali, balki muhim tarbiyaviy vosita hamdir. Ertaklarning asosiy afzalliklaridan biri bolalarning axloqiy tushunchalarini shakllantirish va rivojlantirishga yordam berishidir. O‘quvchilar ertak qahramonlarining yaxshi yoki yomon xatti-harakatlarini kuzatish orqali adolat, halollik, mehribonlik, do‘stlik kabi ijobiy fazilatlarni anglaydilar va bu qadriyatlarni o‘z hayotlariga tatbiq qilishga harakat qiladilar. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, axloqiy rivojlanish uchun ertaklar vositasida taqdim etilgan ijobiy va salbiy obrazlar bolalar ongida yaxshiroq mustahkamlanadi va ularning axloqiy tanlovi ortadi.[2]

Bundan tashqari, ertaklar bolalarda ijodiy va analitik fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ertaklardagi voqealar rivoji va qahramonlarning o‘zgarishlari bolalarni hodisalarga kengroq yondashishga va xayoliy dunyolarni tasavvur qilishga undaydi. Bu jarayon bolalarning tasavvur doirasini kengaytirib, ularni turli vaziyatlarda innovatsion yechimlar izlashga o‘rgatadi. O‘quvchilar ertaklar asosida o‘z hikoyalarini to‘qish yoki o‘ziga xos yakun yaratish orqali ijodkorlikni rivojlantiradilar, bu esa ularning darslarga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ishtirokni faollashtiradi.

Ertaklar bolalarning nutqini rivojlantirishda ham katta rol o‘ynaydi. Ertaklarni o‘qish va ularni qayta hikoya qilish o‘quvchilarning lug‘at boyligini oshiradi va ularga yangi so‘zlarni qo‘llash imkonini beradi. Shuningdek, ertaklar yordamida o‘tkaziladigan guruhli muhokamalar va

rolli o‘yinlar bolalarning muloqot qobiliyatlarini yaxshilaydi, o‘z fikrlarini erkin ifodalashni o‘rgatadi. Ushbu metodlar darslarda faol ishtirok etishni rag‘batlantirib, bolalarning nutqiy rivojlanishiga samarali ta’sir ko‘rsatadi.

Ertaklardan boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ta’lim-tarbiyasida foydalanish bir qator ijobiy natijalarni berdi:

1. **Axloqiy tushunchalarni rivojlantirish**: O‘quvchilarda mehr-oqibat, halollik, adolat kabi ijobiy axloqiy sifatlarni rivojlantirishda sezilarli o‘sish kuzatildi. Ertak qahramonlarining harakatlari bolalarga axloqiy qadriyatlarni tushunishga yordam berdi.
2. **Ijodiy va tasavvur qobiliyatlarini oshirish**: Ertaklar asosida hikoya to‘qish yoki voqealarni qayta tasvirlash orqali o‘quvchilarda ijodiy fikrlash va tasavvur kuchi rivojlandi. Bu jarayon ularning innovatsion fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishga xizmat qildi.
3. **Nutq rivoji va lug‘at boyligini oshirish**: Ertaklarni qayta hikoya qilish va ular asosida olib borilgan suhbatlar o‘quvchilarning lug‘at boyligini oshirdi va nutq madaniyatini rivojlantirdi. O‘quvchilar o‘z fikrlarini ifodalashda o‘zlariga bo‘lgan ishonchni kuchaytirdilar.
4. **O‘quv jarayoniga qiziqish va faollik**: Ertaklardan foydalanish o‘quvchilarda darslarga nisbatan qiziqishni orttirdi va ularning ta’lim jarayonidagi ishtirokini faolroq qildi. O‘quvchilar ertak voqealari asosida o‘yinlar va sahnalashtirishda ishtirok etish orqali darslarga yanada qiziqish bilan yondashdilar.
5. **Muloqot va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish**: Ertaklarni guruhli muhokamalar va rolli o‘yinlarda qo‘llash o‘quvchilar orasida ijtimoiy muloqot va hamkorlik ko‘nikmalarini yaxshiladi, ularni jamoaviy faoliyatga tayyorladi[3].

Ushbu natijalar boshlang‘ich sinf ta’lim-tarbiyasida ertaklarning samarali ta’sirini tasdiqlab, ularning bolalarning aqliy, axloqiy va ijodiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatdi.[4]

Ertaklar boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ta’lim-tarbiyasida kuchli tarbiyaviy va ta’limiy vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ertaklar bolalarning axloqiy tushunchalarini shakllantirishda, ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda va nutq boyligini oshirishda beqiyos ahamiyatga ega. Ertaklar orqali bolalar hayotiy tajribalarni o‘zlashtirib, yaxshi va yomon tushunchalarini ajratishni o‘rganadilar, bu esa ularning axloqiy ongini rivojlantiradi.

Ijodiy qobiliyatlarning rivoji bolalarning tasavvur doirasi kengayishi va innovatsion yondashuvlarni shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. O‘quvchilarning ertak qahramonlariga asoslanib o‘z hikoyalari va sahnalashtirilgan o‘yinlar yaratishi ijodiy ifoda va o‘ziga bo‘lgan ishonchni oshirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, ertaklarni qayta hikoya qilish, ularni muhokama qilish va o‘yin shaklida namoyish etish o‘quvchilarning nutqini rivojlantirib, muloqot ko‘nikmalarini mustahkamlaydi.[5]

Xulosa qilib aytganda, ertaklar boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini nafaqat bilim olishga, balki axloqiy qadriyatlarni o‘zlashtirishga va o‘zlarini ijodiy ifoda etishga undaydi. Bu esa ularni nafaqat muvaffaqiyatli o‘quvchilar, balki jamiyat uchun mas’uliyatli, ijodkor va ishonchli shaxslar sifatida shakllanishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azimova I., Mavlonova K., Quronov S. va b. Ona tili va o‘qish savodxonligi. Umumiy o‘rta ta’limning 1-sinfi uchun darslik. 1-qism.-Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021.-104 b.

2. Imomov K., Mirzayev T., Sarimsoqov B., Safarov O. O‘zbek xalq og‘zaki poetic ijodi.-Toshkent: “O‘qituvchi”, 1990. 5. Qosimova K., Matchonov S.va b. Ona tili o‘qitish metodikasi. -Toshkent, 2009.

3. Nikolajeva, M., & Scott, C. (2001). How Picturebooks Work. Routledge.

4. Nodelman, P. (2008). The Hidden Adult: Defining Children’s Literature. Johns Hopkins University Press.

5. Slattery, M., & Willis, J. (2001). English for Primary Teachers: A Handbook of Activities & Classroom Language. Oxford University Press.